

Јозеф Рацингер – Бенедикт XVI

Детињство Исусово

Наслов оригинала: Jesus von Nazareth.
Die Kindheitsgeschichten
© 2012 Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano

© 2012 RCS Libri S.p.A., Milano

© за српско издање НОВОЛИ, Београд, 2013.

Превод: Јасмин Машиновић

Лектор и коректор: Сања Насић

Корице: Саша Живаљевић

За издавача: Игор Радојчић

Сва права задржана. Доштампавање и објављивање у
целости као и у сегментима само уз дозволу издавача.

Јозеф Рацингер

Бенедикт XVI

Детињство Исусово

Novoli
P U B L I S H I N G

ПРЕДГОВОР

Коначно могу читатељкама и читаоцима да предам у руке дуго обећавану књигу о повести Исусовог детињства. То није трећи наставак, него нека врста „предворја“ два дела о лику и поруци Исуса из Назарета који му претходе. У дијалогу с ранијим и данашњим егзегетама овде покушавам да протумачим оно што Матеј и Лука, на почетку својих Јеванђеља, говоре о Исусовом детињству.

По мом уверењу, исправно тумачење захтева два корака. Прво би се требало упитати шта су поменути аутори желели да кажу својим текстом у њихово време – то је историјски део егзегезе. Међутим, текст није довољно пребацити у прошлост и тако га сместити у оно што је прошло. Друго питање право егзегете би требало да гласи: да ли је истина оно што је речено? Када је у питању текст као што је библијски, коме је, по нашој вери, коначни и најдубљи зачетник сам Бог, питање савремености оног прошлог, неизбежни је део самог тумачења. Тиме се озбиљност историјског истраживања не умањује, него повећава.

У том смислу сам се потрудио да ступим у дијалог са текстовима. Истовремено сам свестан да такав испреплетени разговор прошлости, садашњости и будућности никада не може да буде завршен и да свако тумачење заостаје за величином библијског текста. Надам се да ова

невелика књига без обзира на своје границе може да помогне многим људима на њиховом путу према Исусу и с Исусом.

Кастел Гандолфо на празник Успења
Пресвете Богородице
15. август 2012.

Јозеф Рацингер – Бенедикт XVI

ДѢТИНСТВО ИСУСОВО

„ОДАКЛЕ СИ ТИ?“ (Јн 19,9)

Питање о Исусовом пореклу
као и питање о суштини и послању

Током Исусовог саслушања Пилат изненада поставља питање оптуженом: „Одакле си ти?“ Тужиоци су драматизовали свој захтев да Исус буде осуђен на смрт тврдећи да се Исус представља сином Божијим – грех за који је закон прописивао смртну казну. Учени римски судија који је своју скепсу већ показао кроз питање о истини (уп. Јн 18,38), ту тврдњу оптуженог је могао да сматра смешном. Ипак, он се уплашио. Оптужени је претходно изјавио да је краљ, али да његово краљевство „није од овога свијета“ (Јн 18,36). Затим је мистериозно рекао „одакле“ и „зашто“ када је рекао: „Ја сам за то и рођен, и за то дођох на свет да сведочим истину“ (Јн 18,37).

Све је то римском судији, вероватно, изгледало сањалачки. Али, није могао да се отме утиску који је оставио тај човек који се разликовао од дотадашњих бораца против римске власти зарад успостављања израиљског краљевства. Римски судија га пита за порекло да би схватио ко је он и шта, у ствари, жели.

Питање о Исусовом „одакле“ као питање о његовом унутрашњем пореклу, као и његовој правој природи, појављују се и на другим местима у Јовановом јеванђељу, а има улогу и у синоптичким јеванђељима. Код Јована, као и код синоптика оно се налази пред интересантним парадоксом. С једне стране, против Исуса

и његове тврдње о послању говори чињеница да тачно зна своје порекло: он уопште не долази с неба, од „Оца“, „одозго“, како каже (Јн 8,23); Не: „И говораху: Није ли ово Исус, син Јосифов, коме ми знамо оца и матер? Како, дакле, он говори: С неба сам сишао? (Јн 6,42).

Синоптици говоре о сличној расправи у синагоги у Назарету, у Исусовом месту одрастања. Исус није протумаčio речи Светог писма на уобичајен начин, него влашћу која надилази границе сваког тумачења, повезујући их са собом и својим послањем (уп. Лк 4,21). Слушаоци су се, потпуно разумљиво, запрепастили због таквог става према Писму, због тврдње да је управо он унутрашња тачка и кључ тумачења светих речи. Запрепаштење се мења у противљење: „Није ли ово дрводјела, син Маријин, а брат Јаковљев и Јосијин и Јудин и Симонов? И нису ли сестре његове овдје међу нама? И саблажњаваху се о њега“. (Мк 6,3).

Међутим тачно се зна ко је Исус и одакле долази - један међу многима. Он је један од нас. Његова тврдња може бити само умишљеност. При том, Назарет није био место за које је везана таква врста обећања. Јован говори како Филип каже Натанаилу: „Нашли смо онога за кога писа Мојсеј у Закону и Пророци: Исуса, сина Јосифова, Назарећанина“ (Јн 1,45с). Натанаилов одговор је познат: „Из Назарета може ли бити што добро?“ Чини се да обичан изглед Исуса, као радника из провинције, не крије у себи никакву тајну. Његово порекло открива да је као било ко други.

Постоји и супротан аргумент против Исусовог ауторитета који се појављује у расправи фарисеја с излеченим човеком који је био слеп од рођења, а који је прогледао: „Ми знамо да је Мојсеју говорио Бог; а овога не знамо откуда је.“ (Јн 9,29).

Нешто слично рекли су и Назарећани после говора у синагоги, пре него што су Исуса одбацили тврдећи да га

познају и да је исти као он: „Откуд овоме то? И каква му је премудрост дана? И чудеса таква рукама његовим чине се? (Мк 6,2). И ту је присутно питање „одакле“, иако се потом показује ко су му рођаци.

Исусово порекло је, истовремено, познато и непознато, о том питању је, чини се, лако говорити, а ипак још није исцрпљено. У Цезареји Филиповој Исус ће упитати своје ученике: „Шта говоре људи, ко сам ја? ... А ви шта велите ко сам ја? (Мк 8,27сс). Ко је Исус? Одакле долази? Ова два питања су нераздвојно повезана.

Четири јеванђеља доносе одговор на та питања. Написана су баш због тога да би се на њих дали одговори. Када Матеј своје Јеванђеље започиње Исусовим родословом, он жели одмах на почетку да изнесе на светлост питање о Исусовом пореклу: родослов стоји као нека врста наслова читавом Јеванђељу. Лука је, напротив, Исусов родослов ставио на почетак његовог јавног деловања, нешто слично Исусовом јавном представљању, да би другачијим приступом одговорио на исто питање – стављајући унапред оно што ће касније развити читаво Јеванђеље. Покушајмо изблиза да схватимо намеру два родослова.

За Матеја два одлучујућа имена за схватање Исусовог „одакле“ су: Аврам и Давид.

Након нестанка човечанства као последице изградње вавилонске куле, с Аврамом почиње историја обећања. Аврам унапред указује на оно што долази. Он је ходочасник, не само из земље порекла у обећану земљу, него и ходочасник који излази из садашњости према будућности. Читав његов живот је усмерен ка напред, на динамику хода онога што долази. Тако га Посланица Јеврејима представља као ходочасника вере на основу обећања: „Јер очекиваше Град који има темеље, којем је

неимар и творац Бог“ (Јев 11,10). Тако је у целој историји која почиње са Аврамом и води Исусу поглед усмерен на целину – преко Аврама би требало да стигне благослов за све.

Тако се већ на почетку родослова поглед скреће на крај Јеванђеља где васкрсли Исус каже ученицима: „Идите, дакле, и научите све народе“ (Мт 28,19). У посебном делу, који приказује родословље, присутна је од самог почетка напетост према целини; универзалност Исусовог послања дата је и у његовом „одакле“.

Наравно структура родослова и прича о којој се приповеда у потпуности је обојена ликом Давидовим, краљем, коме је било обећано краљевство вечно: „И пријестоћетвојстајати довијека“ (2 Сам 7,16). Родословље које Матеј доноси обележено је тим обећањем. Састављено је од три низа по четрнаест генерација, прво узлазно од Аврама до Давида, потом силазно од Саломона до вавилонског ропства, а потом опет узлазно до Исуса, у којем се обећање остварује. Појављује се краљ који краљује заувек – у потпуности другачији од Давидовог модела.

Ова структура постаје још јаснија има ли се на уму да хебрејска слова имена Давид садрже вредност броја четрнаест и да, и на тај начин, с гледишта симболике бројева, Давид, и његово име и његово обећање, обележавају пут од Аврама до Исуса. На бази тих података би се могло рећи да је родословље са своја три низа по четрнаест генерација право јеванђеље о Христу краљу: читава историја гледа према њему, чије престоље ће трајати до века.

Матејев родослов је родослов мушкараца, али се у њему, пре Марије са којом се завршава, ипак помињу и четири жене: Тамара, Рахаб, Рут и „жена“ Уријина. Зашто се те жене појављују у родословљу? По ком мерилу

су баш оне изабране?

Тумачи се да су све четири жене биле грешнице. Тако се у њиховом спомињању показује да је Исус узео на себе њихове грехе, а с њима и грех света, стога би његово послање било опроштење грешника. Међутим, то није могло да буде преовлађујуће гледање при њиховом избору јер се не може применити на све четири жене. Важније је чињеница да ниједна од тих жена није била Јеврејка. Тако по њима у Исусов родослов улази свет народа – очигледно је да је послан Јеврејима и паганима.

Родослов завршава једном женом: Маријом, која је, заиста, нови почетак и релативизује читаво родословље. Оно је кроз генерације ишло напред по шеми: „Аврам роди Исака...“. Ипак, на крају стоји нешто друго. Када је реч о Исусу, више се не говори о рађању, него се каже: „А Јаков роди Јосифа, мужа Марије, од које се роди Исус звани Христос“ (Мт 1,16). У приповести о Исусовом рођењу која затим следи, Матеј нам каже да Јосиф није био Исусов отац и да је Марију желео тајно да отпусти због наводне прељубе. Тада му је речено: „... јер оно што се у њој зачело од Духа је Светога“ (Мт 1,20). Та последња реченица преокреће читав родослов. Марија је нови почетак. Њено дете не потиче од мушкарца, него је ново створење зачето по Духу светом.

Родослов остаје важан: Јосиф је легитимно Исусов отац. По њему Исус на основу закона, „правоваљано“ припада Давидовом племену. Ипак, он долази са друге стране, „одозго“ – од самог Бога. С тајном „одакле“, дво-струког порекла, срећемо се конкретно: његово порекло се може објаснити, а ипак је тајна. Само је Бог, у смислу истине, његов „Отац“. Родословље мушкараца има своју важност у односу на историју света. Без обзира на све, на крају је Марија, понизна девица из Назарета, она у којој се догађа нови почетак, у којој изнова започиње људски род.

Уколико бацимо још један поглед на родослов који се налази у Лукином Јеванђељу (3,23-38), пада у очи доста разлика у односу на низ предака које уочавамо код светог Матеја.

Већ смо рекли да је ту родослов увод у Исусов јавни живот, да га на одређени начин легитимише у његовом јавном послању, док Матеј износи родослов као прави почетак Јеванђеља, од њега прелази на повест Исусовог зачећа и рођења и развија питање „одакле“ у његовом двоструком значењу.

Затим упада у очи да се Матеј и Лука подударају у само неколико имена. Није им заједничко чак ни име Јосифовог оца. Како то може да се тумачи? Изузимајући делове који су узети из Старог завета, оба аутора су се служила предањима чије изворе не можемо да реконструирамо. Чини ми се да је непотребно постављати тезе о овоме. Двојици еванђелиста нису битна појединачна имена, него симболичка структура којом се приказује Исусово место у историји. Његово постојање уткано је у историјске путеве обећања као нови почетак који, парадоксално, заједно с континуитетом Божјег историјског деловања обележава Исусово порекло.

Додатна разлика Луке у односу на Матеја је што не полази од почетака – корена – до садашњости, врха „стабла“, него супротно, од Исуса „врха“ силази до корена, како би на крају показао како коначни корен није у дубини, него у „висини“ – Бог стоји на почетку људског рода: „Сина Еносова, сина Ситова, сина Адамова, сина Божијега“ (Лк 3,38).

И Матеју и Луки је заједничко да се родослов прекида и стаје с Јосифом: „И сам Исус имаше око тридесет година кад поче; и бјеше, као што се мишљаше, син Јосифа, сина Илијева“ (Лк 3,23). Правно је био Јосифов син, каже Лука. Које је било његово стварно порекло,

описао је у раније у прва два поглавља свог Јеванђеља.

Док Матеј даје јасну теолошку-симболичку структуру свом родослову које износи у три групе по четрнаест генерација, Лука својих 76 имена приказује не рашчлањавајући их на препознатљив начин. Ипак, и код њега се види одговарајућа симболичка структура: родослов садржи једанест пута по седам чланова. Лука је, можда, познавао ту апокалиптичку шему која светску историју изражава у дванест делова и на крају је састављена од једанаест пута седам генерација. Тако се потпуно неупадљиво наговештава да је с Исусом стигла „пуноћа времена“, да с њим започиње одлучујући час светске историје: он је нови Адам, који потиче „од Бога“ – радикалније него први, није му Бог само удахнуо живот, него је стварно „Син“. Ако код Матеја обећање дато Давиду обележава симболичку структуру времена, Лука жели да покаже –идући унатраг све до Адама- да у Исусу поново почиње људски род. Родослов је израз обећања које се тиче читавог човечанства.

У том контексту вредно је поменути други начин читања Лукиног родослова, који налазимо код светог Иринеја. Он у Лукином тексту није нашао 76, него 72 имена. Број 72 (или 70) био је број народа света изведен из 2 Мој 1,5 – број који се код Луке појављује за 72(или 70) ученика које Исус придружио дванаесторици апостола. Иринеј пише: „Због тога Лука показује да родослов, који иде од Господовог рођења до Адама, обухвата 72 генерације. Он повезује крај и почетак и показује да Исус у себи, почевши од Адама, рекапитулира све народе, расуе након Адама, и све језике, у ствари људски род као такав. Због тога је Павле Адама означио као тип Онога који долази“. (Adv. haer. III 22,3).

Иако у изворном Лукином тексту симболизам

броја 70, на коме се темељи егзегеза светог Иринеја, није овде донет, ипак је права намера Лукиног родослова обухваћена тим речима. Исус прима у себе читаво човечанство, читаву историју човечанства, и даје јој нов, одлучујући обрт према новом човечанству.

Еванђелиста Јован, који непрестано помиње питање Исусовог порекла, на почетку свог Јеванђеља није донео родослов, али је у уводу експлицитно и величанствено одговорио на питање о Исусовом „одакле“. Истовремено је одговор на питање о Исусовом пореклу проширио у дефиницију хришћанске егзистенције тако да је од Исусовог „одакле“ подвукао идентитет оних који му припадају.

„У почетку бјеше Логос (Ријеч), и Логос бјеше у Бога, и Логос бјеше Бог... И Логос постаде тијело и настани се међу нама“ (1,1.14). Човек Исус је реч, вечни божански Логос који се настањује у овом свету. Исусово „тело“, његово људско постојање је „шатор“. Речи: алузија на свети шатор путујећег Израиља је очигледна. Исус је, можемо рећи, шатор састанка – он је заиста оно што су шатор и каснији Храм могли само да означе. Исусово порекло, његово „одакле“, је „почетак“ – првобитни узрок из којег све произлази. „Светлост“ по којем свет постаје космос. Он долази од Бога. Он је Бог. Тај почетак, који дошао до нас, устоличује –као почетак – нов начин бивствовања људи. „А онима који га примише даде власт да буду чеда Божија, онима који вјерују у име његово. Који се не родише од крви, ни од жеље тјелесне, ни од жеље мужевљеве, него од Бога“ (1,12с).

Део рукописа наведени израз не чита у множини, него у једнини: „који се роди у крви“. Тим изразом се јасно могло указати на Исусово девичанско зачеће и рођење. Исусово „бити“ од Бога је ту наглашено на трагу

предаје која постоји код Матеја и Луке. Ипак, то је само други начин читања. Аутентичан текст Јеванђеља говори о онима који верују у Христово име и по њему примају ново порекло. Али, непорециво је присутна повезаност с признавањем да је Исуса родила девица Марија. Ко верује у Исуса, по вери улази у Исусово властито и ново порекло и прима то порекло као своје. Сви верници су „рођени од крви и воље мужевљеве“. Вера им дарује ново рођење: улазе у порекло Исуса Христа које сада постаје њихово сопствено порекло. Полазећи од Христа, по вери у њега, они су сада рођени од Бога.

Тако је Јован сажео најдубље значење родослова и истовремено нас упутио да би их требало схватити као објашњење нашег сопственог, правог „родослова“. Као што се родослови и прекидају, јер Исус није рођен од Јосифа, него је рођен по Духу светом од девице Марије, тако сада важи и за нас: наш прави „родослов“ вера у Исуса Христа који нам дарује ново порекло, рађа нас „од Бога“.